

Antonina Kurtok

Šlesko sveučilište u Katowicama, Poljska

antonina.kurtok@us.edu.pl

Poučavanje starije hrvatske književnosti studenata kroatistike u Poljskoj – stanje, izazovi, perspektive

Sažetak

Ovaj je članak posvećen problematici poučavanja starije hrvatske književnosti studenata kroatistike u sklopu hrvatske filologije i/ili slavistike na poljskim sveučilištima (prije svega na primjeru Šleskog sveučilišta u Katowicama). U tekstu se predstavlja suvremeno stanje predmeta/modula u okviru kojih se izučava i poučava hrvatska književnost s posebnim osvrtom na stariju književnost (od početaka pismenosti do kraja 18. stoljeća). Razmatraju se odabir (kanonskih) djela i predmetne literature te izazovi povezani s njihovim čitanjem, razumijevanjem, zatim analizom i interpretacijom. Ispituju se najprisutniji problemi vezani uz prijenos literarnih sadržaja uzimajući u obzir jezične poteškoće, barijere i interferencije te isto tako kulturne i povijesne kontekste hrvatske književnosti. Prezentiraju se i neke didaktičke strategije koje mogu pomoći u učinkovitom prenošenju znanja o ovoj književnosti te istovremeno i povećati interes studenata za temu. Članak naglašava značaj interdisciplinarnog pristupa, korištenja prijevoda i književnih adaptacija te uključivanja elemenata hrvatske kulture i povijesti u proces poučavanja. U tekstu se također pokušava skicirati perspektive razvoja, ali i nužnih promjena na području poučavanja starije književnosti u skladu s očekivanjima studenata, njihovim promjenjivim percepcijskim mogućnostima, novim didaktičkim i metodičkim tendencijama te modifikacijama programa studija kroatistike na poljskim sveučilištima, uvjetovanim općim promjenama u konceptu studija slavistike.

Ključne riječi: poučavanje književnosti, hrvatska književnost, starija književnost, filologija, kroatistika

Poučavanje starije hrvatske književnosti studenata kroatistike u Poljskoj – stanje, izazovi, perspektive

Nastava nacionalne književnosti – u ovom slučaju hrvatske – neizostavni je element slavističkih studija na svim poljskim sveučilištima gdje se hrvatski jezik, kultura, književnost i povijest izučavaju, bilo kao samostalni studij kroatistike, bilo kao dio širega slavističkog programa¹. U ovom članku poseban naglasak stavljamo na specifičnosti nastave starije književnosti² na Šleskom sveučilištu u Katowicama (Sosnowiecu).

Od akademske godine 2023./2024. hrvatski se jezik ondje studira kao posebna specijalizacija, dok je ranije bio dio općih slavističkih studija. Ipak, unatoč ovoj relativno maloj promjeni u organizacijskoj strukturi, uvjetovanoj nekolicinom čimbenika, među kojima su i globalne promjene i tendencije u visokom obrazovanju, suština i važnost nastave hrvatske književnosti ostaju nepromijenjene, usprkos određenim modifikacijama koje su se već dogodile na tom području. Istaknuta poljska kroatistika, profesorica i istraživačica južnoslavenskih

¹ Više o poljskim sveučilištima na kojim se može studirati hrvatski jezik i književnost: Dobosiewicz, Wiatrowska-Szreder, 2015, s. 75-86 i Małczak, 2015, s. 129-140.

² U ovom se članku pod pojmom „starije književnosti“ razumije književnost od početaka pismenosti do prosvjetiteljstva.

književnosti Barbara Czapik-Lityńska, niz godina vezana uz Šlesko sveučilište, u tekstu *Hrvatska književnost na šleskoj slavistici i kroatistici (hrvatskoj filologiji)* već je prije nekoliko godina naglasila da je „u okviru šleske slavistike hrvatska književnost uvijek imala značajno mjesto“ te da „od 1991. godine hrvatska književnost predstavlja jedan od glavnih predmeta na hrvatskoj filologiji“ (Czapik-Lityńska, 2007, s. 30).

Kontinuirani znanstveni, nastavni i popularizatorski angažman djelatnika Humanističkog fakulteta na smjeru slavenska filologija jasno potvrđuje važnost i ulogu hrvatske književnosti u okviru šleske slavistike. Od ranih devedesetih godina prošlog stoljeća bilježi se intenzivan razvoj kroatističkih istraživanja, što je rezultiralo brojnim znanstvenim monografijama, člancima, kritičkim tekstovima, zbornicima radova te prijevodima književnih i znanstvenih djela³. Posebno vrijedan doprinos razvoju šleske kroatistike na području književnih istraživanja dali su Barbara Czapik-Lityńska, koja se prvenstveno bavila temama književne avangarde i postmodernizma, te Leszek Małczak, čija su istraživanja usmjerena na hrvatsko-poljske i poljsko-hrvatske odnose, traduktološka pitanja te teoriju i praksu prevođenja u institucionalnom i kulturnom kontekstu. U današnje vrijeme, osim Leszeka Małczaka (profesorica Czapik-Lityńska već je u mirovini), hrvatsku književnost na tome sveučilištu proučavaju također Katarzyna Majdzik Papić, koja se bavi prvenstveno traduktološkim istraživanjima suvremene književnosti, kao i autorica ovoga članka, koja hrvatsku književnost istražuje prije svega u slavenskim i neslavenskim književnim i izvanknjiževnim – kulturnim, povijesnim, političkim i društvenim – kontekstima.

Kao što se može uočiti, šleski kroatisti ne bave se isključivo i striktno književnim (povijesno- i teorijsko-književnim te kritičkim) pitanjima, nego i ulaze u područje translatoloških studija, a njihova znanstvena aktivnost obuhvaća širok raspon istraživanja od teorijske, književnopovijesne i kulturnopovijesne perspektive, preko mnogih izvantekstualnih konteksta funkcioniranja prijevoda, institucionalne dimenzije prevođenja i recepcije prijevoda do njihove sistematizacije i registracije izdanja. Vrijedi zatim spomenuti da je 2009. godine na inicijativu redovite profesorice Bożene Tokarz osnovan u tadašnjem Institutu slavenske filologije Šleskog sveučilišta časopis (prvobitno, do 2012. kao serijska publikacija) „Przekłady Literatur Słowiańskich“ („Prijevodi slavenskih književnosti“)⁴. Koncept časopisa reflektira dvosmjerni pristup istraživanju problematike – dokumentarno-sociološki: bibliografija prijevoda slavenskih književnosti na poljski jezik i poljske književnosti na slavenske jezike te njihova recepcija i kritičko-interpretativni pristup koji služi teorijskim generalizacijama.

Vrijedi naglasiti da razvijanje traduktoloških i interkulturalnih istraživanja i projekata utječe na povezivanje hrvatske i poljske književnosti (pa i šire kulture) te promiče međukulturni dijalog. Ne bez značaja jest i činjenica da prijevodi hrvatskih književnih i znanstvenih tekstova na poljski jezik doprinose popularizaciji i dostupnosti hrvatske književnosti u Poljskoj. To igra veliku ulogu i na didaktičkom tlu i od velikog je značaja u nastavnom procesu poučavanja hrvatske književnosti stranim (odnosno poljskim) studentima kroatistike koji tek na prvoj godini studija počinju usvajati hrvatski jezik. Uzimajući u obzir ovu okolnost, jasno je da su u počecima studija prijevodi zapravo jedini način upoznavanja studenata s hrvatskom književnom tradicijom. Iz tog razloga i na tome mjestu treba još istaknuti i niz uspješno realiziranih prevoditeljskih projekata koji su bili pokrenuti ili na inicijativu znanstvenih djelatnika šleske kroatistike ili uz njihovu suradnju (često su u ovim projektima sudjelovali i studenti kroatistike

³ Mnogo više i puno detaljnije o znanstvenoj i didaktičkoj djelatnosti šleskih slavista može se pročitati u prigodnoj knjižici publiciranoj povodom 50. obljetnice osnivanja slavistike na Šleskom sveučilištu u Katowicama: *Badania slawistyczne na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach*. Błaszak, Pycia-Kośćak, Sojda (ur.), 2024.

⁴ Kao što možemo pročitati na stranici časopisa: „Pojedini svesci objavljuju se u dva dijela. Svaki svezak sastoji se od problemskog i bibliografskog dijela u okviru poljsko-slavenskih prijevoda (iz poljske književnosti na jezike: bugarski, hrvatski, češki, makedonski, srpski, slovački i slovenski) i slavensko-poljskih prijevoda (iz slavenskih književnosti na poljski jezik), te bibliografije prijevoda objavljenih nakon 1990. godine (bibliografija ranijih razdoblja bit će naknadno dopunjavana)“. *Przekłady Literatur Słowiańskich* (n.d.).

te kroatisti iz drugih poljskih slavistika): 2009. godine objavljena je antologija kratkih priča *Nagie miasto. Antologia krótkiego opowiadania (short story) lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku* u izboru i s uvodom Krešimira Bagića, pod uredništvom Leszeka Małczaka, dvije godine kasnije izašao je izbor priča Mirosława Mićanovića po naslovom *Prom* (2011.). Katarzyna Majdzik, Leszek Małczak i Anna Ruttar uredili su i kritički obradili prvi u Poljskoj izbor prijevoda suvremene hrvatske drame *Kroatywni* (2012.). U dva sveska uvrstili su jedanaest dramskih tekstova napisanih nakon 1990. godine. Drugu dvotomnu antologiju suvremene hrvatske drame (*Nie tylko*) *fragmenty* objavljenju 2019. uredili su Gabriela Abrasowicz i Leszek Małczak te se u tom izdanju našlo 15 tekstova čiji autori zastupaju tri generacije hrvatskih dramskih pisaca. Osim spomenutih knjiga publiciranih u izdavačkoj kući Šleskog sveučilišta, uz financijsku potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, u okviru didaktičkih projekata ili prevoditeljskih kolegija nastaje i mnogo drugih prijevoda koji nisu monografski publicirani i dostupni široj čitateljskoj publici, nego osim prevoditeljskoj praksi studenata služe didaktičkim ciljevima, između ostalog pomažu u poučavanju hrvatske književnosti, o čemu će biti detaljnije riječ u nastavku tog teksta.

Od uvođenja Bolonjskog sustava obrazovanja studijski program slavistike na Šleskom sveučilištu već je nekoliko puta bio modificiran – pri čemu se izmijenio i okvir nastave hrvatske književnosti, uključujući i broj sati. Da ne sežemo predaleko u prošlost, u posljednjih gotovo petnaest godina kolegij hrvatske književnosti realizira se tijekom pet semestara preddiplomskog studija, pri čemu obuhvaća ukupno 150 nastavnih sati. Prije toga program je bio raspoređen na šest semestara i uključivao je više od 200 sati neposredne nastave. Smanjenje broja sati književne nastave u velikoj je mjeri bilo posljedica, s jedne strane, pada interesa studenata za književnost, što se jasno očitovalo kroz njihove izbore seminara iz književnosti i jezikoslovlja (u okviru kojih pišu završne radove), s izraženom preferencijom za jezikoslovlje. Na to su također ukazivale evaluacijske ankete te brojni razgovori sa studentima koji su prethodili izmjenama nastavnih programa; s druge pak strane, čak i u slučaju humanističkih studija, uočljiva je sve izrazitija tendencija prema utilitarizmu znanja te opskrbljivanja studenata vještinama i sposobnostima lako primjenjivim na suvremenom radnom tržištu. U svrhu prilagodbe obrazovnih ishoda aktualnim zahtjevima tržišta rada, interesima studenata te dominantnim pedagoškim paradigmatima, provedena je sustavna reforma programa u smjeru jačanja praktičnih i komunikacijskih kompetencija, ponajprije povećanjem broja sati jezičnih vježbi, dok je književna komponenta proporcionalno (ali ne i drastično) smanjena. Prema prevladavajućem mišljenju mnogih studenata stranih filologija, proučavanje se književnosti u modernome visokoškolskom obrazovanju percipira kao manje funkcionalno iz pragmatične, profesionalne perspektive. Posljedično, studenti zagovaraju fokusiranje na razvoj praktičnih jezičnih kompetencija i tzv. funkcionalno znanje jezika, objašnjavajući te vještine kao ključne za njihovu buduću zapošljivost i profesionalnu učinkovitost.

Što se tiče kolegija posvećenih hrvatskoj književnosti u važećem programu studija, kao što je već bilo spomenuto, ima ih pet – u svakom semestru od prvog do petog bakalaureatskog studija po 30 nastavnih sati. Na prvoj godini studija to su kolegiji Uvod u hrvatsku književnost (*Wprowadzenie do literatury chorwackiej*) i Hrvatska književnost u poljskim prijevodima (*Literatura chorwacka w polskich przekładach*). Ovi se kolegiji izvode na poljskom s obzirom na činjenicu da studenti još ne poznaju hrvatski jezik i najčešće nemaju dovoljno opće kulturno-povijesno predznanje o Hrvatskoj, a kamoli o hrvatskoj književnoj tradiciji. Prije svega iz tog razloga, primaran cilj sažet u opisu modula usredotočuje se na nacrt povijesno-književnog razvoja i periodizacije hrvatske književnosti te kroz analizu odabranih književnih djela (u prijevodima) upoznavanje s najvažnijim pojavama koje karakteriziraju hrvatsku književnost 20. i 21. stoljeća te njezinim povijesnim, kulturnim i društvenim kontekstima. Tijekom drugog semestra studenti se upoznaju s poviješću recepcije hrvatske književnosti u Poljskoj, poljsko-hrvatskim književnim (i šire, kulturnim) vezama te periodizacijom povijesti prijevoda. Osim

toga, u okviru navedenog modula stječu znanje o najvažnijim institucijama prevođene književnosti, upoznaju mehanizme i načela funkcioniranja tog područja u različitim razdobljima. Treći semestar posvećen je Starijoj hrvatskoj književnosti (Dawna literatura chorwacka⁵) i koncentrira se na reprezentativna djela iz različitih razdoblja, počevši od početaka pismenosti do kraja 18. stoljeća. O ovom modulu bit će detaljnije riječi u nastavku teksta. Sljedeći kolegij, kako i sam naslov kaže – Hrvatska književnost 19. stoljeća (Literatura chorwacka XIX wieku) – usmjeren je na najvažnije tekstove, pojave i događaje vezane uz hrvatsku književnost toga doba, uključujući tijek povijesno-književnog procesa, jezične i književne tradicije, pitanja kulturnog i nacionalnog identiteta te najvažnije književne periode i pravce. Posebna se pažnja posvećuje prikazu književnokritičke pozadine, kao i književnim i oko-književnim institucijama povezanim s hrvatskom književnošću u tom stoljeću. Nastava se izvodi na hrvatskom jeziku, a većina analiziranih djela čita se i obrađuje u originalu. U posljednjem semestru ciklusa povijesti hrvatske književnosti (Hrvatska književnost 20. i 21. stoljeća; Literatura chorwacka XX i XXI wieku) studenti produbljuju svoje znanje o hrvatskoj književnosti 20. i 21. stoljeća, analizirajući i interpretirajući djela koja ranije, zbog nedostatka prijevoda na poljski ili zbog njihove složenosti i kulturne ukorijenjenosti, nisu mogli u potpunosti razumjeti i obraditi. S obzirom na napredno znanje hrvatskog jezika, i ovaj se kolegij izvodi na hrvatskom, a svi tekstovi čitaju se u izvorniku.

Iz nekoliko razloga kao najzanimljiviji za analizu ističem kolegij pod nazivom Starija hrvatska književnost. Prije svega, program kolegija obuhvaća teme od početaka hrvatske pismenosti do razdoblja prosvjetiteljstva, što već *a priori* označava veliki obujam gradiva. To zahtijeva ne samo široku izvornu i predmetnu literaturu, nego i brojne izvanknjiževne kontekste koji su nužni za dublje razumijevanje i adekvatno pojmovno sagledavanje pojedinih tematskih cjelina. Osim tih triju već spomenutih čimbenika, iz pozicije stranog studenta kroatistike dodatni izazov predstavlja i samo čitanje izvornih tekstova, ponajviše zbog jezičnih ograničenja. Važno je napomenuti da polaznici slavistike pristupaju ovom kolegiju s poznavanjem hrvatskog jezika na razini A2, dok je očito da su tekstovi od početaka hrvatske pismenosti do prosvjetiteljstva pisani različitim pismima, na raznim jezicima, narječjima i dijalektima, što ih čini iznimno zahtjevnima ne samo za čitanje, već i za razumijevanje, analizu i interpretaciju. Zatim se često za rad s tekstom upotrebljavaju prilagođene varijante lektire, odnosno na suvremenom standardnom hrvatskom jeziku. Što se tiče programa kolegija, cilj je upoznati studente s najznačajnijim autorima i književnim djelima pojedinih razdoblja. Nadalje, predstavljaju se najvažniji književni pravci i najistaknutija djela hrvatske književnosti u širem, općeslavenskom i europskom kontekstu, kao i najzanimljivije interpretacije književnih tekstova. Proučavanjem ovih tema nastoji se osposobiti studente za razumijevanje starijih književnih i kulturnih procesa bitnih za kvalitetno sagledavanje suvremene hrvatske književne i kulturne stvarnosti. U izbor analiziranih tekstova ulaze kanonski i/ili reprezentativni autori i djela, kako bi se što vjernije prikazale jezične i književne tradicije te otvorila pitanja kulturnog i nacionalnog identiteta; među njima se zato nalaze (uz neke sitne izmjene u pojedinim godinama): izbor srednjovjekovnih tekstova: *Bašćanska ploča*, *Svit se konča*, *Zapis Popa Martinca*, *Lucidar*, *Pisam Svetago Jurja* i dr., izbor renesansnih pjesama Karla Pucića, Džore Držića, Ilije Crijevića, Šiška Menčetića, Dinka Ranjine, Dominka Zlatarića te djela Andrije Čubranovića (*Jeđupka*), Marina Držića (*Dundo Maroje* i/ili *Skup*, izbor pjesama), Marka Marulića (*Judita*, *Molitva suprotiva Turkom*), Hanibala Lucića (*Robinja*), Petra Hektorovića (*Ribanje i ribarsko prigovaranje*), Petra Zoranića (*Planine*), Mavra Vetranovića te Brne Karnarutića; što se tiče baroka i prosvjetiteljstva, čitaju se tekstovi: Ivana Gundulića (*Osman*, *Dubravka*), Ivana Bunića Vučića, Ignjata Đurđevića, Juraja Habdelića, Petra Zrinskog i Frana

⁵ Točan prijevod naziva modula bio bi „Dawna hrvatska književnost”.

Krsta Frankopana, Juraja Križanića, Pavla Rittera Vitezovića, Filipa Grabovca, Andrije Kačića Miošića, Matije Antuna Reljkovića, Antuna Kanižlića i Tituša Brezovačkog.

Usprkos tome što se taj popis može činiti impozantan, treba naglasiti da se dio tekstova obrađuje u ulomcima ili samo kontekstualno, a ako postoje prijevodi, čita ih se i u prijevodima i/ili u originalu i prijevodu. Razlog je tome naravno u prvom redu ograničen i poprilično malen broj nastavnih sati, no osim toga i već signalizirana ograničenja koja se ne svode samo na jezične barijere, nego i razlike u kulturnim referencama i općem društvenom kontekstu koje, iako govorimo o slavenskim – dakle srodnim – jezicima i kulturama, postoje i nerijetko su značajne. Sve je primjetnije da studentima nedostaje temeljno znanje o hrvatskoj povijesti i da nisu upoznati s ključnim događajima koji su bitno utjecali na razvoj hrvatske književnosti. Jedan od razloga za to jest činjenica da poljski obrazovni kurikulum, kako na osnovnoškolskoj tako i na srednjoškolskoj razini, u pravilu ne uključuje teme vezane uz južnoslavenske kulture, književnosti i povijest. Donekle povoljnu promjenu donosi sudjelovanje studenata tijekom prvih dvaju semestara u kolegijima posvećenima hrvatskoj kulturi i povijesti, no unatoč tome, sve se češće javlja problem primjene znanja stečenog na tim predmetima u okviru kolegija posvećenih povijesti hrvatske književnosti. Nedvojbeno je da im nedostatak povijesne perspektive otežava razumijevanje konteksta, a zbog toga i značenja književnih djela. U takvim situacijama razmatranje pojedinačnih tema najprije zahtijeva prikaz povijesno-kulturnog konteksta, uz kratko podsjećanje na relevantne pojmove, događaje i činjenice, dok je samo blisko čitanje tek sekundarni korak. Dodatni izazov predstavlja i različita razina znanja teorije književnosti te analitičko-interpretacijskih vještina među studentima. Zbog toga se često događa da dio nastave, umjesto dubinske analize i interpretacije književnih djela, bude iskorišten za zajedničko prepričavanje sadržaja, osobito kad su djela složenija tematski i sadržajno ili zahtjevnija za razumijevanje, uz ograničenu analizu pojedinih odlomaka. Na ove poteškoće nadovezuju se i spomenute jezične barijere koje, kod rada s izvornicima, podrazumijevaju međujezični prijevod, a kod korištenja poljskih prijevoda također i unutarjezično tumačenje.

Kad je riječ o upotrebi poljskih prijevoda, kratko ćemo se osvrnuti na one koje su dostupne širem čitateljskom društvu (npr. u knjižnicama), ali ćemo prije svega prikazati nekoliko prevoditeljskih inicijativa i didaktičkih projekata profesora Leszeka Małczaka – koji već duži niz godina redovito drži kolegije starije hrvatske književnosti na šleskoj slavistici – realiziranih u svrhu prilagodbe nastavnog gradiva percepcijskim sposobnostima suvremenih polaznika studija te kao poticaj za čitanje starijih hrvatskih književnih tekstova.

Što se tiče postojećih prijevoda, najoskudnije izgleda situacija s poljskim varijantama srednjovjekovnih i prosvjetiteljskih tekstova koje zapravo i ne postoje. Ipak se na tome tlu izdvaja vrlo pozitivan primjer didaktičko-translatološke prakse, tj. prijevod na poljski materijala koji su se našli u projektu „Glagopedije”⁶, a koji je proveden u suradnji s prof. dr. sc. Milicom Lukić, doc. dr. sc. Verom Blažević Krezić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku na inicijativu prof. dr. sc. L. Małczaka uz pomoć i meritorni doprinos doc. dr. sc. Pauline Pycie-Košćak. Autori su prijevoda (sada već bivši) studenti šleske kroatistike koji su poljske inačice izabranih dijelova „Glagopedije” pripremali u okviru kolegija povijesti hrvatske književnosti, ali također jezičnih vježbi, odnosno prevoditeljskih modula. Njihovi prijevodi imaju važnu ulogu u upoznavanju mlađih generacija s najstarijim spomenicima hrvatske pismenosti. Sličan primjer ovakve prakse, iako u znatno manjem obujmu, predstavlja prevođenje srednjovjekovnih tekstova kao dio samostalnog rada studenata izvan nastave povijesti književnosti. Za studente na toj razini znanja hrvatskog, takva aktivnost je s jedne strane zahtjevna, ali s druge i motivirajuća za daljnje usavršavanje jezika. Proces pripreme prijevoda zahtijeva temeljito i pažljivo čitanje, kao i analitičko razumijevanje ne samo

⁶ Više: Glagopedija (n.d.).

samog teksta, već i šireg povijesnog i kulturnog konteksta. Kvalitetni prijevodi potom se koriste kao didaktički materijali u nastavi, što posebno olakšava rad studentima sa slabijim znanjem hrvatskog jezika.

Znatno povoljnija situacija u pogledu dostupnosti prijevoda i sekundarne literature vidi se kada su u pitanju renesansna i barokna djela. U ovom slučaju možemo govoriti o prilično dobroj dostupnosti izvornih i stručnih tekstova na poljskom jeziku. Time studenti kroatistike ostvaruju mogućnost da se već tijekom studija upoznaju s kanonskim autorima i djelima na vlastitom jeziku, što nerijetko povećava njihovo zanimanje za ova razdoblja, ali prije svega olakšava dublje razumijevanje analiziranih tekstova.

Izuzetan doprinos na tom području dala je ugledna poljska znanstvenica Joanna Rapacka. U svome članku *Studij kroatistike i Joanna Rapacka. O snažnome tragu njezina kritičkog mišljenja u nastavnoj praksi poljskih kroatista* krakovska slavistica Dominika Kaniecka s pravom ističe neprocjenjivu važnost Rapackinih radova – ne samo za znanstveno područje, već i za didaktički rad s generacijama poljskih studenata kroatistike. Djela Joanne Rapacke redovito se nalaze na popisu obavezne i preporučene literature iz kolegija hrvatske književnosti i kulture, a osobito su važan izvor informacija na početnim godinama studija, kao npr. *Leksikon hrvatskih tradicija*. Kad je riječ o kolegiju starije hrvatske književnosti, popis literature uključuje, među ostalim, antologiju dubrovačkih ljubavnih pjesama koju je redigirala i kojoj je napisala uvodnu studiju upravo Rapacka, kao i ranije spomenuti leksikon te nekoliko značajnih djela predmetne literature, kao što su *Złoty wiek sielanki chorwackiej. Studia z dziejów dubrownickiej literatury pastoralnej* (1984.) i monografija „*Osman*” Ivana Gundulicia. *Bunt świata przedstawionego* (1975.). Nema sumnje da su zahvaljujući člancima i knjigama Joanne Rapacke svjetovi hrvatske renesansne i barokne književnosti postali pristupačniji poljskim studentima⁷.

Osim spomenute studije o *Osmanu*, šleski kroatisti imaju priliku upoznati se također i sa samim Gundulićevim djelom u poljskom prijevodu⁸, kao i s još jednim važnim djelom ovoga autora – pastoralom *Dubravkom*. Analiza i interpretacija *Osmana* tijekom nastave često se pokazuje iznimno zahtjevnom i nejasnom, jer tekst obiluje slojevitim značenjima i snažno je ukorijenjen u specifične povijesne okolnosti te kulturni kontekst. Upravo zato ovaj tekst gotovo uvijek zahtijeva značajnu podršku predavača, osobito kada je riječ o objašnjavanju sadržaja i dubljoj analizi smisla djela. Prisutnost prijevoda omogućuje studentima lakši pristup Gundulićevim tekstovima, no istovremeno ne umanjuje potrebu za stručno vođenom interpretacijom, s obzirom na sve izazove koje složenost izvornika sa sobom nosi.

Kao što je vidljivo, poučavanje starije hrvatske književnosti nužno zahtijeva interdisciplinarni pristup. Međutim, stalno promjenjive percepcijske mogućnosti novih generacija studenata – koje su posljednjih godina postale još izraženije – upućuju na potrebu traženja novih, njima primjerenijih i privlačnijih načina prezentacije nastavnog sadržaja te inovativnih metoda rada. To podrazumijeva i veću fleksibilnost u izboru didaktičkih alata koji mogu potaknuti angažman i motivaciju studenata. Stoga se sve učestalije poseže za intermedijalnim pristupom, koji uključuje različite medije i kanale – primjerice rad s audio i audiovizualnim materijalima. Zato, oslanjajući se na dugogodišnju suradnju s Hrvatskim audiovizualnim centrom, profesor Małczak odlučio je i u nastavne svrhe iskoristiti film u režiji Milana Trenca, snimljen na temelju Hektorovićeve *Ribanja i ribarskog prigovaranja*. U okviru

⁷ Kaniecka u svom radu dodatno naglašava: „Uvjerena sam da je upoznavanje s tekstovima Joanne Rapacke, suočavanje s njezinim kritičkim pristupom hrvatskim nacionalnim mitovima i drugim ključnim pitanjima hrvatske kulture, važna točka u nastavnom procesu ne samo na krakovskoj kroatistici. Ti tekstovi izuzetno su dragocjeni kada razmišljamo o tome kako buduće diplomirane kroatiste potaknuti na razvoj kritičkog mišljenja i na stvaranje šire slike (izvan striktno nacionalnog okvira) o hrvatskoj kulturi” (Kaniecka, 2023, str. 346).

⁸ Više o poljskim prijevodima *Osmana* u zanimljivom članku Anite Gostomske *Polskie dwudziestowieczne przekłady Osmana Ivana Gundulicia* – Gostomska, 2019, s. 29–53.

kolegija Audiovizualni prijevod profesor je, zajedno s grupom studenata poslijediplomskog studija, pripremio poljski prijevod titlova za taj film. Posebno vrijedi istaknuti da je film s poljskim titlovima imao svečanu premijeru u jednom od popularnih kina u Katowicama, a u njoj su sudjelovali redatelj Milan Trenc, prof. Ivan Lupić i filmolog Nikica Gilić. Događaji ovakvog tipa nisu značajni samo za popularizaciju hrvatske kulture i književnosti u javnosti, već predstavljaju i priznanje za trud i rad studenata-prevoditelja. Dodatno, pružaju konkretan dokaz praktične vrijednosti studija i omogućuju kroatistima neposredan kontakt s hrvatskom kulturom. U kontekstu poučavanja književnosti, slične aktivnosti omogućuju suvremenu aktualizaciju i reinterpretaciju kanonskih djela, jer se realizacijom ovakvih projekata studentima pruža prilika za drukčiji pogled na poznata djela, uz naglasak na njihovu aktualnost i živu prisutnost u suvremenom kulturnom prostoru. Zahvaljujući osobnom naporu profesora Małczaka šleski kroatisti imaju također jedinstvenu mogućnost upoznati se s djelom Marina Držića *Dundo Maroje* u obliku radijske drame koja je bila emitirana na valovima Drugog programa poljskog radija. Radijska adaptacija snimljena je na temelju verzije teksta namijenjene poljskim kazalištima, koju su preveli Jan Brzechwa i Zygmunt Stoberski, dok je dramaturgiju priredio Marko Fotez. Ova poljska verzija *Dunda Maroja* uvrštena je i u knjigu s prijevodima te komedije na 18 svjetskih jezika, koja je objavljena u Dubrovniku 2008. godine povodom obilježavanja 500. obljetnice rođenja Marina Držića. Poljski radio ustupio je snimku profesoru pod uvjetom strogog poštivanja autorskih prava te njezine upotrebe isključivo u didaktičke svrhe. Zbog toga je snimka dostupna isključivo sudionicima nastave te se nalazi na zatvorenoj *e-learning* platformi Moodle. Važno je naglasiti da je predavač za ovaj kolegij pripremio cjeloviti *online* tečaj, u kojem su studentima na raspolaganju svi relevantni materijali: digitalizirani izvorni tekstovi (u originalu i/ili u prijevodu), obavezna literatura, filmski materijali (uz film *Ribanje i ribarsko prigovaranje* preporučuje se i *Libertas* Veljka Bulajića), zvučne snimke i ostali sadržaji potrebni za uspješno polaganje kolegija. Ovakva organizacija kolegija značajno olakšava studentima pristup svim potrebnim izvorima i umanjuje problem ograničene dostupnosti nekih djela – primjerice, prijevod Czesława Jastrzębskog-Kozłowskog Gundulićeva *Osmana* može se koristiti samo u čitaonici sveučilišne knjižnice. Time se studentima omogućuje veća fleksibilnost u samostalnom radu i pripremi za ispit.

Može se zaključiti da je poučavanje starije hrvatske književnosti na kroatističkim studijima složen, ali ključan proces za razumijevanje bogate književne baštine Hrvatske te mnogih pojava i procesa prisutnih u (suvremenoj) hrvatskoj književnoj i kulturnoj stvarnosti. Izazovi poput jezičnih prepreka, ograničene dostupnosti materijala na poljskom te promjenjivih percepcijskih mogućnosti studenata zahtijevaju veću fleksibilnost nastavnih metoda i korištenje suvremenih alata, pa se zato tradicionalne metode analize i interpretacije redovito nadopunjuju digitalnim materijalima, filmovima, arhivskom građom i edukativnim platformama. Uvođenje audiovizualnih sadržaja, poput radijskih drama i filmskih adaptacija s titlovima, omogućuje studentima multiosjetilno upoznavanje djela i olakšava razumijevanje povijesnog i kulturnog konteksta. Ovakav pristup približava stariju hrvatsku književnost suvremenim generacijama te dodatno potiče zanimanje studenata za hrvatsku književnost, čemu pridonose i popularizacija hrvatske književnosti u medijima, novi prijevodi te organizacija kulturnih događanja van akademske sredine.

Literatura:

- Błaszak, M., Pycia-Košćak, P., i Sojda, S. (ur.) (2024). *Badania slawistyczne na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Czapik-Lityńska, B. (2007). Hrvatska književnost na šleskoj slavistici i kroatistici (hrvatskoj filologiji). U A. Janković Čikos (ur.), *Hrvatska književnost na eurepskim sveučilištima*.

28. zagrebački književni razgovori, Zagreb, 11.-14. listopada 2007. (str. 30-35) Društvo hrvatskih književnika
- Dobosiewicz, J. M., Wiatrowska-Szreder, L. (2015). Slavistička identifikacija kroatistike na primjeru izabranih slavistika u Poljskoj i Europi. U K. B. Pieniążek-Marković, T. Vuković (ur.), *TransMisije kroatistike. Zbornik radova*. (str. 75-86) Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Glagopedija (n.d.). *O aplikaciji – glagoljica. Projekt „Glagopedija”*.
<https://www.ffos.unios.hr/projekti/glagopedija/index/oaplikaciji>
- Gostomska, A. (2019). Polskie dwudziestowieczne przekłady Osmana Ivana Gundulicia. *Przekłady Literatur Słowiańskich*, 9(2), 29–53.
<https://doi.org/10.31261/PLS.2019.09.02.03>.
- Kaniecka, D. (2022). Studij kroatistike i Joanna Rapacka. O snažnome tragu njezina kritičkog mišljenja u nastavnoj praksi poljskih kroatista. *Croatica et Slavica Iadertina*, 18 (2), 339-349. <https://doi.org/10.15291/csi.4050>
- Karta kierunku i Informator ECTS. *Filologia słowiańska*.
<https://informator.us.edu.pl/programmes/list/all/FS/W1-S1FS19.2025/>
- Małczak, L. (2015). Budućnost inozemne kroatistike. U K. B. Pieniążek-Marković, T. Vuković (ur.), *TransMisije kroatistike. Zbornik radova*. (str. 129-140) Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Przekłady Literatur Słowiańskich (n.d.). *Informacje o czasopiśmie*.
<https://www.slavictranslation.edu.pl/informacje-o-czasopismie/>